

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) - שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

446

שיחת מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א • פרשת כי תשא תש"פ

כמו שכתוב (משלי יח, יד) רוח איש יכלכל מחלהו, ורואים אנשים חולים רח"ל שאומרים להם כי טוב שיעסקו בדברים המשמחים להשתחרר ממצבם, שהשמחה מחזקת ונותנת כוחות להתגבר על המחלות, ולכן אדם צריך גם שמחה, כי זה מחזק את הגוף ונותן כוחות.

ובברכות דף ל"ב אמרו ארבעה דברים צריכים חיזוק ואחד מהם זה דרך ארץ, ופירש רש"י דרך ארץ - אם אומן הוא לאומנותו אם סוחר הוא לסחורתו וכו', ע"כ, וכיוצא בזה כל צרכי הגוף הם בכלל דרך ארץ, וצריכים חיזוק בזה, כי הגוף צריך להיות בריא בשביל עבודת השם, שיוכל לעסוק בתורה ולקיים תרי"ג מצוות.

וגם צרכי המשפחה שאדם חייב לעסוק בהם, הרי זה חיוב, ופריעת בעל חוב מצוה, וזה חסד עם המשפחה שעוזר להם, ועושה בזה מצוה גדולה מאד, ונמצא שהוא כל הזמן עוסק במצוה, וכל צרכי הגוף אפילו בשביל עצמו הם מצוה, כיון שצריך אותם כדי שיוכל אחר כך לעסוק בכל המצוות, בין אדם למקום ובין אדם לחברו.

וכל מעשה שאדם עושה אם זה לצורך, זה מצוה! כמו שכתב החובות הלבבות (שער עבודת האלוקים פ"ד) כי אין דבר שהוא רשות, אלא כל מעשה שעושים זה או מצוה או עבירה, כי אם זה לצורך הרי זה מצוה, ואם זה מיותר זו עבירה, כי חבל על הזמן.

ולמשל אדם צריך לנוח, והמנוחה הנצרכת לבריאות הגוף היא מצוה, אבל מנוחה יותר מן הצורך זה חטא, כי באותו הזמן היה יכול לעשות משהו, לעסוק בתורה ובמצוות. וכיצד אפשר למדוד מתי כן ומתי לא? כתוב במסילת ישרים פרק ט' שהכלל בזה הוא לעשות כפי מה שמסתבר, כדרך העולם, ועל זה סומכים.

שמחה לעזור לבני המשפחה

ואם אדם יודע שהוא עוסק במצוה כל היום, ממילא הוא שמח! כי הוא עוסק במצוה ומתקדש בכל מעשה שהוא עושה, והקדושה נותנת שמחה, ולא יחשוב שהוא עוזר לבני משפחתו רק בליט ברירה, שיש לו משפחה והוא מוכרח לטרוח עבורם, ומה יוכל לעשות, כביכול אם לא הייתה לו משפחה היה יכול לנוח ורק בגלל המשפחה הוא חייב לעבוד, ומי שחושב כך, המשפחה הם כמו מטרד בשבילו, אבל זה לא נכון, ואדרבה המשפחה נותנת לו זכויות.

ופעמים שכל זכות הקיום שלו היא רק בשביל המשפחה, כפי שהיה מעשה באחד שרצה לעשות ביטוח חיים בשביל משפחתו, ושאל את מרן החזון איש זצ"ל, ואמר לו שלא יעשה, כי שמא כל מה שהוא חי זה בשביל המשפחה, ואם המשפחה תהיה בטוחה ולא יצטרכו אותו כבר לא יהיה לו זכות להמשיך לחיות [כמו שידוע הפתגם 'כשצריכים את הגנב מורידים אותו מחבל התלייה', שאפילו מי שנגזר עליו עונש מוות, אם צריכים אותו מוותרים לו על העונש, וכך גם מי שבני המשפחה צריכים אותו יכול להיות שהוא חי בזכותם].

לכן צריך לשמוח בזה שיש לו משפחה שיכול לעזור להם, והרי זה חסד קל ונעים מאד, כי אדם אוהב את משפחתו ושמח לעזור להם, וצריך לשמוח בשעבוד המשפחה, שהוא שעבוד לטובתו.

שמחה מתוך אהבת תורה וחסד

וכמו ששמעתי מאברך אחד, דבר שאינו נוגע לרוב הנמצאים כאן, אבל כדאי לדעת זאת, כי יש בזה חכמת חיים. כידוע בהרבה כוללים יש 'שמירת סדרים' שמי שמאחר מפסיד או שאינו מרוויח, והרבה אברכים אכפת להם מה בכך אם יאחרו כמה דקות, הרי צריכים גם לנוח, ומדוע מלחיצים אותם לבוא בזמן לסדר, אבל אחד אמר כי אדרבה הוא שמח

שמחת מבקשי השם - כל השנה

נשאלתי מתלמיד אחד, איך להמשיך את השמחה של חודש אדר שמרבין בו בשמחה, שתימשך השמחה גם לאחר פורים, וביקש לשמוע עצות לזה, איך להיות כל השנה בשמחה של מצוה.

ובאמת יש פסוק (תהלים קה, ג) ישמח לב מבקשי השם, ובסידור הגר"א מביא בזה קושיא, שהרי מי שמבקש הוא רק 'מבקש', שמחפש ומשתדל ועדיין לא קיבל את מה שהוא מבקש, וכיצד הוא כבר שמח לפני שקיבל את מה שהוא צריך.

וביאר בזה בשיח יצחק בסידור הגר"א "כי בכל העניינים מי שמבקש איזה דבר, אם לא השיג הדבר ההוא הנה היה עמלו לריק, לא כן מבקשי השם, הבקשה בעצמה היא תכלית נשגב שהוא ההתקרבות אליו יתברך", והיינו שאמנם כן בענייני גשמיות מי שמבקש ומחפש איזה דבר, כל זמן שלא השיג את מבוקשו הוא לא שמח, ורק כשיקבל את מה שהוא צריך אז הוא שמח, אבל בענייני רוחניות הביקוש עצמו נותן שמחה, ולכן מבקשי השם שמחים.

והטעם בזה מפני שאדם שמבקש השם במחשבה, וכל שכן בהשתדלות במעשה, מכיוון שיש לו שאיפה לקדושה, לתורה ולמצוות, הוא כבר מתקדש בזה, וכמו שכתב ברוח חיים בתחילת פרקי אבות שאם אדם חושב מחשבה לעשות מצוה, מיד קדושת המצוה מקיפה אותו, וכן אמרו (קידושין מ, א) חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה, שהמחשבה לבד מקדשת.

וכשאדם מתקדש זה שינוי בכל מהותו, ומרגיש הרגשה מאד נעימה, וזהו שכתוב ישמח לב מבקשי השם, כי עצם הביקוש והשאיפה לרוחניות כבר מקדש את האדם, והקדושה משמחת!

וכמו שאדם שעושה מעשה טוב הרי הוא שמח, ויש לו הרגשה מאד נעימה, כגון מי שאוהב חסד, כשמזדמן לו לעשות חסד עם מישהו הוא שמח ומאושר, וזו שמחה מחמת קדושת המצוה שמקדשת ומשמחת אותו, כי הרי אם היה אדם אחר עושה את החסד במקומו לא היה שמח כל כך כמו כשעושה בעצמו, והטעם לזה כמדומני שראיתי כתוב, שאף על פי שהוא שמח במה שהשני קיבל את מבוקשו, כי הוא מרחם עליו ורוצה בטובתו, מכל מקום כשעושה את המצוה בעצמו, זו שמחה אחרת לגמרי, כי המצוה מקדשת אותו, כפי שאנו אומרים בתפילה 'וקידשתנו במצוותיך', 'קדשנו במצוותיך', ומוזה באה השמחה.

אם כן הדרך להמשיך את השמחה, שתהיה שמחה תמידית כל השנה, היא לחיות כל הזמן עם עסק של קדושה, של תורה ומצוות המקדשים את האדם ונותנים שמחה.

שמחה של מצוה בצרכי הגוף

אמנם הרי אי אפשר כל הזמן לעסוק רק בתורה ובמצוות, ויש גם זמנים שעייפים ומוכרחים לנוח ולישון, וצריך גם לעסוק בשאר צרכי הגוף, וכיצד שייך שתהיה אז שמחה.

אכן כבר הזכרנו מדברי הרמב"ם (הלכות דעות ג, ג) שאדם שכל מעשיו לשם שמים והולך לישון כדי שיהיה לו כוח לעבודת השם, גם השינה שלו נחשבת כעבודת השם, וכן כשעוסק בשאר צרכי הגוף, אם כוונתו לשם שמים כדי שיהיה לו כוח לעסוק בתורה ולקיים תרי"ג מצוות, גם העסק בצרכי הגוף נחשב לו למצוה, ונמצא שהוא עוסק במצוה כל היום, כי כל מה שהגוף צריך זה בשביל עבודת השם.

ובספר החינוך מצוה תפ"ח כתב שהגוף זקוק לארבעה דברים, והם: מזון, שינה, מנוחה, ושמחה. והיינו שגם השמחה נצרכת לבריאות הגוף,

בזה שיש דבר שממריץ אותו לבוא מוקדם לסדר. ונתבונן מה ההבדל ומה הסיבה לזה, מדוע יש כאלה ששמחים מזה שמוכרחים לבוא בזמן לסדר, ויש כאלה שעצובים ואכפת להם מזה.

הסיבה הפשוטה היא, כי מי שנהנה מהלימוד והלימוד משמח אותנו, אזי הוא רוצה יותר ליהנות, ואם מכריחים אותו ליהנות הוא שמח, כי בלי זה יתכן שהיה שוכח ולא היה בא בזמן, כי היה חושב שיש עוד זמן, ועכשיו שיש דבר שמחייב אותו הוא מזדרז ורץ בשמחה, להתחיל את השמחה יותר מוקדם! אבל מי שהלימוד קשה לו ואינו שמח בלימוד, ויש סיבות לזה, כגון שאינו לומד בצורה המתאימה לפי טבעו, אזי כל לימודו הוא בלי חשק ובלי הנאה, ומגיע לסדר בליט ברירה, ומחכה שכבר ייגמר הסדר, ולכן אינו שמח לבוא בזמן. זה ההבדל בין אלו ששמחים בשמירת הסדרים לאלו שאינם כן.

וכך גם בצרכי המשפחה, מי שאוהב חסד הרי הוא שמח לעזור למשפחה, ואוהב את התפקיד והשעבוד הזה המוטל עליו, שזו מצוה וגם הנאה, שנהנה מהחסד, מאהבת חסד! אבל מי שאינו מרגיש כך, אצלו זה אפילו לא מיראה, כי הוא לא עושה זאת מיראת שמים, אלא מפני שאין לו ברירה, וזה לא יראה ולא אהבה, אלא עבדות, והוא כמו עבד כנעני שמוכרח לעבוד שלא על מנת לקבל פרס.

על כל פנים זוהי דרך אחת להמשיך את השמחה כל השנה, אם יודעים את המציאות ומאמינים בזה וזוכרים את זה, שכל מה שעושים לצורך הגוף או לצורך המשפחה או לצורך אחרים, זה מצוה! והמצוה נותנת עולם הבא, וגם אוהבים לעשות את זה, וכשאדם מרגיש את זה ומאמין בזה ממילא הוא שמח, וכל היום הוא שרוי בשמחה, כי הוא עוסק במצוה כל הזמן, והקדושה משמחת אותו.

וכן רואים שהצדיקים תמיד שמחים, כי הם לא חושבים על עצמם אלא חושבים תמיד מה אני חייב ומה אני יכול כעת לעשות.

וזכרנו כשהגיע לשיבה מרן הגרא"מ שך זצ"ל בשנת תשי"ב הוא הסתובב ושאל עם מי אפשר לעשות טובה, וחיפש עד שמצא בחור מסכן מהפליטים, וניגש אליו ועמד חצי שעה לדבר איתו בלימוד, ולא קרא אותו אליו, יש כאלה שקשה להם לגשת אל החור וצריכים שיבוא אליהם, וגם זה טוב, אבל הוא הלך בעצמו ונעמד על ידו ודיבר איתו, במשך כחצי שעה! וזו הייתה מחשבתו, עם מי אפשר לעשות חסד. מרן הרב שך עם כל אהבת התורה וההתמדה שלו, חיפש עם מי לעשות חסד, והיה מאושר בזה, כי זה מה שהיה צריך לעשות, ולא עשה זאת בליט ברירה, אלא מתוך שמחה, שמחה של מבקשי השם.

מידות טובות נותנות הצלחה ושמחה

ולמעשה כל דבר שיש בו ביקוש השם זה משמח, תורה, או מחשבות של אמונה והתנהגות לפי האמונה, והתנהגות לפי מידות טובות, אלו הם דברים שנותנים הצלחה ואושר וקדושה ושמחה.

ויש הרבה דוגמאות לזה, ונזכיר דוגמא אחת פשוטה מאד. הנה בכל בית חרושת יש מנהל שהוא בעל הבית, ויש לו הרבה פועלים, שהוא המעביד והם העובדים, ומצוי שהעובדים שונאים את המעביד, כי הם מרגישים שהוא מעביד אותם ולא מתחשב בהם, והוא צריך בעיקר את הרווח הכספי ואינו נותן להם את היחס כמו שצריך, לכן על פי רוב היחסים בין עובד למעביד אינם טובים.

אבל יש מקרים שהעובדים אוהבים את המעביד, אם הוא מתייחס אליהם טוב, ונותן להם הרגשה טובה, ומשתדל כפי יכולתו שיהיה להם טוב ונוח, ואמנם הוא מרוויח מהם, אבל הוא גם אוהב אותם, אהבת הבריות, ומתחשב בהם, וגם הם אוהבים אותו.

ובאמת ראו אחרי המהפכה ברוסיה, שכל מי שהיה עשיר ובעל בית חרושת, נהיה אחת דתו להמית, והתירוץ לזה היה כאילו לתת שוויון זכויות לעובדים, והיו לוקחים את בתי החרושת והורגים את בעל הבית

או שולחים אותו לסיביר, ויש מקומות שהפועלים שמחו בזה כי הם שנאו את המעביד, אבל היו מקומות שהפועלים הגינו על המעביד ולא הניחו לפגוע בו, מפני שהוא נתן להם יחס טוב, והם אהבו אותו, וזו דוגמא מה שמרוויחים על ידי אהבת הבריות.

וזה נוגע גם בהוראה, כפי שידוע לי מה שהיה בבית ספר בית יעקב, שיש מנהלת ויש מורות, ויש מערכת שעות של לימודים, איזה מקצוע לומדים בכל שעה ושעה, וצריכים חכמה מיוחדת לסדר את השעות בצורה נוחה לכל המורות, שיהיו שעות רצופות לכל מורה וגם שלא יהיו ימים עם יותר מדי שעות, ובפרט בבית ספר גדול עם הרבה כיתות צריכים אומנות וחכמה מיוחדת לזה.

וידוע לי על מנהלת שהשקיעה מחשבה רבה לסדר את השעות באופן שכל המורות יהיו מרוצות, ונתנה יחס מיוחד לכל מורה, והסוף היה שהעלו אותה לדרגת מפקחת, שזו עבודה יותר קלה עם משכורת יותר גדולה. ואמנם גם אם לא הייתה נעשית מפקחת, זו הרגשה נעימה מאד שיש אהבה ואחווה ושלוש ורעות עם כל הצוות של המורות.

פירותיהן בעולם הזה על מידות טובות

כלל הדברים, אם מתנהגים במידות טובות תמיד מרוויחים! ואם מתנהגים שלא במידות טובות, גם אם סבורים שכך הצדק, לבסוף מפסידים. וזה בדרך הטבע וגם בהשגחה, כי המידות הטובות הם זכויות, ומן השמים נותנים שכר בעולם הזה על מידות טובות, כדאיתא במשנה ריש פאה אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה ומוזכרים שם בעיקר דברים שבין אדם לחברו, וביאר הרמב"ם בפירוש המשנה שם כי זה מידה כנגד מידה, כיון שעושה טובות לאחרים בעולם הזה, נותנים לו גם כן חיים טובים בעולם הזה.

ונתעוררתי עתה בביאור הכתוב (תהלים צז, יא) "אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה", כי אור זרוע הכוונה לאור שבעת הימים, שהוא אור שאינו נמצא עכשיו אלא זרוע – שזורעים ואחר כך זה צומח, ובעולם הזה עוסקים בזריעה, 'הזורעים בדמעה', כי יש יצר הרע, ועל ידי זה 'ברינה יקצורו' – גם בעולם הזה, אך על כל פנים האור הזרוע הוא לעתיד לבוא, בעולם הבא או בימות המשיח.

ולשרי לב יש לפרש דהיינו בעלי מידות טובות, כי לב זה המידות, וישרות הלב זה מידות טובות, ועל זה נאמר שמחה, שעל מידות טובות יש שמחה מיד בעולם הזה, ולא רק אור זרוע לעתיד לבוא. ואמנם יש גם שמחה הזרועה לעתיד לבוא, השמחה הגדולה שיש עליך אלוקיך כמשוש חתן על כלה, אבל גם עכשיו יש שמחה. וכן האור הזרוע לעתיד לבוא, יש גם עכשיו אור, אור שמחה של מבקשי השם.

ובאגרת הגר"א מביא מדרש שכל רגע שאדם חוסם פיו זוכה בשבילו לאור הגנוז שאין כל מלאך ובריה יכולין לשער, והיינו האור הגנוז לעתיד לבוא שיהיה אחר כך בעולם הבא. אכן יש גם אור שאינו גנוז, שזוכים לו מיד בעולם הזה, אור השמחה של מבקשי השם.

וחוסם פיו פירושו בזמן שצריך התגברות וחסומה, כמו לא תחסום שור בדישו, שהשור רוצה לאכול וחסומים אותו שלא יאכל, כך גם חסימת הפה זהו בזמן שיש יצר הרע, שמתחשק לדבר איזה דברים שיש בהם חשש לשון הרע או אונאת דברים, שמישהו יכול להיפגע ולסבול מזה, ואם מתגברים וחסומים את הפה מלדבר, זוכים לאור הגנוז בעולם הבא, וגם לשמחה של מבקשי השם מיד בעולם הזה.

אלו הם הדרכים לשמחה תמידית, ואינני אומר חידושים אלא דברים פשוטים, שכל מי שניסה פעם ראה שזו המציאות, וכך יכולים להמשיך את שמחת האדר כל השנה. יהי רצון שנוכה לסייעתא דשמיא, כי צריכים סייעתא דשמיא, והבא ליטהר מסייעתא דשמיא!

לעילוי נשמת רבי חיים ציון ב"ר יפת צוברי זצ"ל רבה של גדרה נלב"ע כ' אדר תשע"ה - תנצב"ה	לעילוי נשמת הרב זכריה חשאי ז"ל ב"ר שלום ז"ל נלב"ע י"ח אדר א' תשע"א - תנצב"ה	לעילוי נשמת מרת אפרת תשובה ע"ה בת רות שתבלחט"א נלב"ע י' אדר תש"פ - תנצב"ה	לעילוי נשמת הרב שלמה ב"ר אברהם ז"ל נלב"ע כ"ג שבט תשמ"ט - תנצב"ה חוג' מרת דבורה ב"ר חיים הלוי ע"ה נלב"ע כ"א אדר ב' תשע"ד - תנצב"ה
--	---	---	---

לעילוי נשמת מרן ראש הישיבה הגאון רבי **חיים שלמה** ב"ר **יעקב משה ליבוביץ** זצוקלה"ה
נלב"ע ביום שבת קדש י"ח אדר א' תשע"ז - תנצב"ה